

Zaključenje ugovora

Ugovor

Razgovor je razgovor a ugovor je strankama zakon.

- *Zašto ugovor stvara pravnu obavezu za ugovorne strane?*

Ugovorne strane su dužne da izvrše svoju obavezu i odgovorne su za njeno ispunjenje (ZOO – član 17).

- Pravni sistem priznaje pravnu snagu i mogućnost ugovornoj strani da zahteva izvršenje ugovornih obaveza sudskim putem (uz pomoć prinude kojom raspolaže država).

Autonomija volje – Sloboda ugovaranja

Ugovorne strane su slobodne da

- u granicama prinudnih propisa,
 - javnog poretka i
 - dobrih običaja,
- svoje odnose urede po svojoj volji (ZOO – član 10).

- *Da li svaki ugovor (svaka saglasnost volja) stvara pravnu obavezu?*

– **ZOO:**

- **član 47** - Kad je predmet obaveze nemoguć, nedopušten, neodređen ili neodrediv, ugovor je ništav.

- *Da li se može zaključiti ugovor sa svakim?*

- Pravna sposobnost preduslov
- Poslovno nesposobna lica (maloletnici, psihički bolesnici itd.) ne mogu zaključivati ugovore

- Ugovorne strane mogu svoj odnos urediti drukčije nego što je zakonom određeno, ako iz pojedine odredbe ovog zakona ili iz njenog smisla **ne proizlazi što drugo** (ZOO – član 20).

Primer ograničenja slobode ugovaranja

Otkaz trajnog dugovinskog odnosa (Član 358)

1. Ako vreme trajanja dugovinskog odnosa nije određeno, svaka strana može ga prekinuti otkazom.
2. Otkaz mora biti dostavljen drugoj strani.
3. Otkaz se može dati u svako doba, samo ne u nevreme.
4. Otkazni dugovinski odnos prestaje kada istekne otkazni rok određen ugovorom, a ako takav rok nije određen ugovorom, odnos prestaje po isteku roka određenog zakonom ili običajem, odnosno istekom primerenog roka.

Stav Privrednog apelacionog suda:

Odredba ugovora koja glasi da se isti ne može raskinuti bez izričite saglasnosti jedne ugovorne strane suprotna je imperativnim propisima i, kao takva, ne proizvodi pravno dejstvo.

Kada je Ugovor zaključen?

- Ugovor je zaključen kad su se ugovorne strane saglasile o bitnim sastojcima ugovora.
- ZOO – član 26
 - Ugovorne strane
 - Saglasnost volja
 - Bitni sastojci
- Ugovor je zaključen onog časa kad ponudilac primi izjavu ponuđenog da prihvata ponudu.
- ZOO – član 31
 - Ponudilac
 - Ponuđeni
 - Izjava volje
 - Ponuda
 - Prihvat

Izjava volje

- Volja za zaključenje ugovora može se izjaviti na sledeće načine (ZOO – član 28) :
 - rečima
 - uobičajenim znacima
 - ponašanjem iz koga se sa sigurnošću može zaključiti izjava volje na određeni način.
- *Da li volja može biti izjavljena ćutanjem?*
 - Čutanje je znak odobravanja?
 - ne u pravu (ZOO – član 42)
- Izjava volje mora da bude učinjena slobodno i ozbiljno. (ZOO – član 28)

Elementi ugovora

- **Ponuda:**
Prodao bih Vam ovaj moj zeleni motokultivator za 7500 RSD.
- **Prihvat ponude:**
Prihvatam Vašu ponudu, izvolite Vaše novce.

Ponuda

- **Ponuda** je predlog za zaključenje ugovora učinjen određenom licu, koji sadrži sve bitne sastojke ugovora tako da bi se njegovim prihvatanjem mogao zaključiti ugovor. (ZOO – član 32)
- **Prihvat** je izjava da se prihvata ponuda.

Sadržaj ugovora

- **Bitni sastojci (elementi) ugovora** predstavljaju elemente koji određuju suštinu nekog ugovora (*bez njihovog utvrđivanja ugovor ne može nastati*).
 - Ugovor o kupoprodaji: predmet i cena
- **Sporedne tačke ugovora** predstavljaju one elemente ugovora čije je postojanje fakultativno (neobavezno).
 - Ugovor o kupoprodaji: vreme i mesto isporuke

Šta obuhvata sadržaj ugovora?

- Obaveze ugovornih strana
- Alokacija rizika i mehanizmi u slučaju njihovog ostvarivanja (sankcija u slučaju povrede dispozicije)

Čemu služi Zakon (ZOO)?

- Ukoliko su ugovorne strane nešto propustile ili ugovorile suprotno zakonu primenjivaće se pravila ZOO.
 - Kad mesto predaje nije određeno ugovorom, predaja stvari vrši se u mestu u kome je prodavac u času zaključenja ugovora imao svoje prebivalište/sedište... (ZOO – član 32)
- Dispozitivne odredbe zakona su one koje se primenjuju kada su strane ostale neme po određenom pitanju.

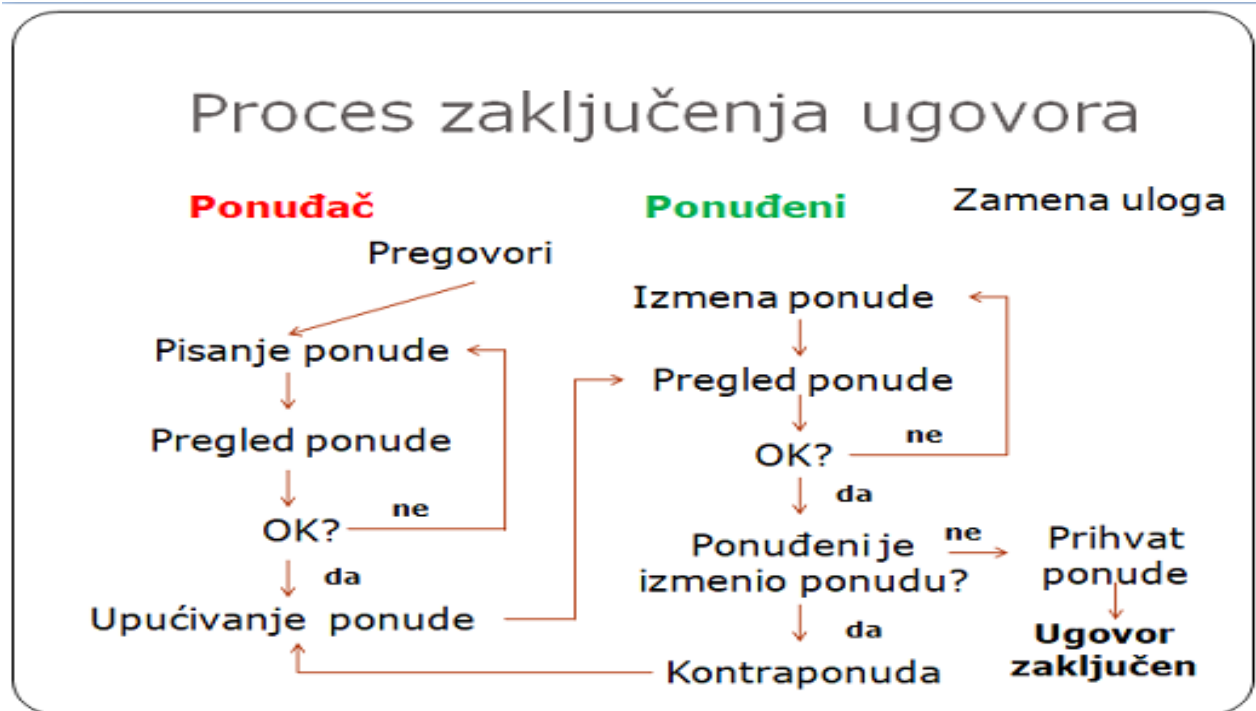
Hijerhija izvora prava / Ugovor

- Ugovor
- Opšti uslovi poslovanja koje su strane učinile sastavnim delom ugovora
- Praksa ustanovljena između stranaka
- Dispozitivne odredbe propisa (ZOO)
- Uzanse
- Sudska praksa
- Pravna doktrina

Do kada ponuda vezuje?

- Ponudilac je vezan ponudom izuzev ako je svoju obavezu da održi ponudu isključio, ili ako to isključenje proizlazi iz okolnosti posla. (ZOO – član 37)
- Do kada je onda ponudilac vezan ponudom?
 - Ponuda učinjena **prisutnom licu** smatra se odbijenom ako nije prihvaćena bez odlaganja, izuzev ako iz okolnosti proizlazi da ponuđenom pripada izvestan rok za razmišljanje. (ZOO – član 40)
 - Ponuda učinjena **odsutnom licu**, u kojoj nije određen rok za prihvatanje, vezuje ponudioca za vreme koje je redovno potrebno da ponuda stigne ponuđenome,

da je ovaj razmotri, o njoj odluči i da odgovor o prihvatanju stigne ponudiocu.
(ZOO – član 37)

Kontra ponuda

- Koje izmene ponude predstavljaju tako ozbiljnu izmenu da konstituišu kontra ponudu?
 - Dopuna uslovima koji nisu sadržani u ponudi
 - Gramatičke ispravke
 - Neznatne izmene
 - Izmena postojećih uslova
 - Ako ponudeni izjavi da prihvata ponudu i istovremeno predloži da se ona **u nečemu izmeni ili dopuni**, smatra se da je ponudu odbio i da je sa svoje strane učinio drugu ponudu svome ranijem ponudiocu. (ZOO – član 41)
- Ipak gramatičke ispravke i neznatne izmene i dopune ne treba smatrati dovoljnom izmenom da konstituišu kontra ponudu.

Sa kim zaključujete ugovor? (ko izjavljuje volju)

Ugovor kao i drugi pravni posao može se preduzeti i preko zastupnika.

Fizička lica

- Lično
- Zakonski zastupnik (kod maloletnih i poslovno nesposobnih)
- Punomoćnik

Pravna lica

- Zastupnik (po APR-u)
 - Direktori
 - Članovi
 - Treća lica
- Prokurista (po APR-u)
- Punomoćnik

- **Punomoćje** je ovlašćenje za zastupanje koje vlastodavac daje punomoćniku.
- **Punomoćnik** može preduzimati samo one pravne poslove za čije je preduzimanje ovlašćen.
- Punomoćnik kome je dato **opšte punomoćje** može preduzimati samo pravne poslove koji ulaze u redovno poslovanje.
- Vlastodavac može po svojoj volji suziti ili opozvati punomoćje, čak i ako se ugovorom odrekao tog prava. (ZOO – član 84-94)

Da li svaki ugovor treba da bude pismen?

- Zaključenje ugovora ne podleže nikakvoj formi, osim ako je zakonom drukčije određeno. (ZOO – član 67)
- U posebnim slučajevima zakon propisuje posebnu formu za zaključenje pojedine vrste ugovora
 - Pismenu formu (ugovor o lizingu, arbitražni sporazum)
 - Svečanu formu – overa u sudu odnosno od strane javnog beležnika (ugovor o prodaji nepokretnosti, predbračni ugovor)
- *Što se uglavi pred javnom Vlašću, najtvrdje je i najbistrije.*
- Ugovor koji nije zaključen u propisanoj formi nema pravno dejstvo ukoliko iz cilja propisa kojim je određena forma ne proizlazi što drugo. (ZOO – član 70)

Kada mi treba pismeni ugovor?

- Kada je uključen značajan iznos novca;
- Kada je značajna vrednost roba i usluga u pitanju;
- Kada ugovor traje određeno vreme;
- Kada nemate potpuno poverenje u drugu stranu;

Preporučljivo je proveriti sa advokatom sve ove aspekte ako niste spremni da podnese rizik nepoštovanja ugovora od druge ugovorne strane.

Vrste ugovora – Kako izabrati pravi?

- Zakon o obligacionim odnosima je svojevrsan katalog različitih ugovora:
 - Ugovori o prodaji / pružanju usluga
 - Ugovori o poverljivosti
 - Ugovori o poslovnoj saradnji
- Ugovor može biti neimenovan kada se ne oslanja na katalog ugovora koji proizlaze iz ZOO

Pisanje ugovora i pregovori

- Nakon što se strane dogovore oko osnovnog koncepta ugovora moguće je krenuti u pisanje ugovora.
- Ukoliko ste u prilici da pripremite prvu verziju iskoristite je.
- Prednosti su sledeće:
 - Imate dodatnu kontrolu nad pregovorima
 - Vi definišete ključna pitanja
 - Ne postoje odredbe skrivenog značenja koje vas mogu iznenaditi
 - Imate priliku da strukturirate posao na vaš način
 - Omogućava vam da upravljate vremenskim okvirom posla.

Prilikom sastavljanja ugovora ne zaboravite sledeće elemente:

- Informacije o ugovornim stranama
- Datum ugovora
- Obaveze ugovornih strana
- Vreme ispunjenja ugovornih obaveza
- Mesto ispunjenja
- Precizne iznose
- Transkacione troškove i ko ih snosi
- Izjave i garancije
- Raspodelu rizika
- Sredstva obezbeđenja
- Načine raskida ugovora
- Vrste dozvoljene naknade
- Ostala pravila koja se primenjuju
- Način rešavanja sporova

Dejstva ugovora

Što dvojica uglave, ta dvojica i razvrći mogu.

Što dva uglave trećega ne veže.

Dužnik tvoga dužnika, nije još za to tvoj dužnik.

Docnja – zakašnjenje ispunjenja ugovora

- Zakašnjenje sa izvršenjem ugovornih obaveza ima svoje pravne posledice:
 - Dužnik je i dalje dužan ispuniti obavezu
 - Dužnik odgovara za štetu
 - Poverilac može da pokrene mehanizme zaštite potraživanja
 - U određenim okolnostima daje poveriocu pravo da raskine ugovor

Pravna zaštita poslovne ideje i intelektualne svojine

Prava na nematerijalnim dobrima

- Šta je vrednost danas za vas?
- Kako čuvamo one vrednosti koje stvorimo a koje nemaju materijalnu/fizičku formu?
- Ako to dobro niko ne može da poseduje kako ga štitimo od ostalih koji hoće da ga poseduju?
 - Zabranjujemo neovlašćenu upotrebu ili umožavanje nematerijalnog dobra.
 - Ko nam pruža ovu zaštitu?

Kako bi IP sistem trebalo da funkcioniše

- Tvorevinom uma unapređujemo društvo i tržište;
- Zauzvrat dobijamo ograničeni monopol nad iskorišćavanjem ;
- ... ostali dobijaju priliku da koriste našu kreaciju i da je unapređuju, ali pod uslovom da za to od nas titulara dobiju odobrenje /izuzeci postoje/ ...

○ *IP omogućava pravno zaštićen monopol u odnosu na sva treća lica*

○ *Prava intelektualne svojine su apsolutna prava*

	Pravo	Predmet zaštite?	Kako ostvariti zaštitu?	
IP	Patent	pronalazak (originalno rešenje određenog problema)	Apliciranje i provera	
	Autorsko pravo	autorska dela - kreativne tvorevine u određenoj formi	Automatski po objavljivanju	
	Žig	<u>znakovi koji se koriste u prometu</u>	Registracija (i u nekim slučajevima upotreba)	
	Industrijski dizajn	<u>spoljašnji izoled (dizajn proizvoda)</u>	Registracija	
	Poslovna tajna	Informacija koja nije poznata široj javnosti	Pravne i druge mere	

Primeri Intelektualne svojine: coca-cola, hari poter, instant kamera, apple..

Načini korišćenja Intelektualne svojine:

- ▶ Kreiranje i komercijalizacija proizvoda i usluga
- ▶ Olakšano pribavljanje investicija za R&D
- ▶ Mogućnosti licenciranja
- ▶ Obezbeđivanje održivosti
- ▶ Razmena licenci i pronalazaka (naučno-istraživačka saradnja)
- ▶ Blokiranje konkurencije
- ▶ Izgradnja reputacije

Uslovi za sticanje zaštite

- **Minimum potreban da obezbedite monopol / zaštitu prema trećim licima (IP):**
 - Originalnost / doza kreativnosti i inovativnosti
 - Duhovna tvorevina
 - Izraženost u određenoj formi
 - Praktična primena inovacije (patenti)
- + ne ugrožavanje prava trećih lica

Šta ne može biti predmet zaštite?

- Činjenice i otkrića
- Ideje, sistemi i osnovni procesi
- Informacije i podaci u javnoj sferi
- Dobra kojima je istekla zaštita
- *Patentna zaštita je još uža*

Kako onda da zaštitimo ideju (otkriće)?

- Ograničimo pristup informacijama
- Upravljati odnosima – sa akterima koji su direktno uključeni u proces nastanka inovacije (organizacije, javni fondovi, investitori, vlasnici, menadžment, istraživači...)

Šta raditi ako mislite da imate rezultate koji mogu biti zaštićeni kao Intelektualna svojina?

- Bez objavljivanja dok ne izvršite procenu koja je strategija zaštite najpogodnija; -primeri: bez naučnih članaka, javnih prezentacija ili govora o tome u javnosti ili na društvenim mrežama.
- Bez komercijalizacije dok ne pribavite zaštitu
- Svako prezentovanje licu koje nije iz vaše organizacije mora biti pokriveno ugovorom o poverljivosti (NDA)
- Razgovarajte sa nadležnim u okviru organizacije!
- Pružite sve podatke neophodne za što bržu procenu i pokretanje postupka zaštite!

Ko ulaže resurse u kreiranje inovacija?

- Organizacija
- Javni fondovi
- Investitori
- Vlasnici
- Menadžment
- Istraživači
- Ostali zaposleni
- Partneri

Ko treba da stekne IP nad inovacijom?

- Organizacija
- Javni fondovi
- Investitori
- Vlasnici
- Menadžment
- Istraživači
- Ostali zaposleni
- Partneri

Ključ uspeha: sinergija

Odnosi sa Javnim fondovima

- Odnosi regulisani prvenstveno Zakonima i statusnim dokumentima
- Određena pitanja se regulišu i ugovorima (ugovori o dodeli projekata)
- Saradnja moguća i preporučljiva na svim nivoima

Odnosi među partnerima

- Što preciznije i jasnije uredite odnose sa partnerima
- Ugovorom urediti:
 - upravljanje poslovnim poduhvatom (donošenje odluka);
 - ovlašćenja za zastupanje prema trećim licima;
 - raspodela IP prava i dobiti;
 - izlazne strategije;
 - mogućnosti Spin-Off-a (odvajanja poduhvata od matične firme);
 - druga relevantna pitanja;
- Prenosnje poslovnih ideja i poduhvata u imovinu SPV -a
 - Korporativno upravljanje
- Ugovori o autorskim i drugim pravima intelektualne svojine

Odnosi sa zaposlenima

- Svi članovi tima treba da budu upoznati sa:
 - Benefitima inovacija za organizaciju
 - Benefitima za pojedinca
 - Obavezama čuvanja poslovne tajne
 - Posledicama povrede obaveza
- Klauzule o poslovnoj tajni u okviru ugovora o radu
 - Ugovorne kazne
 - Disciplinski postupci
 - Uticaj na reputaciju (preporuke etc.)
- Klauzula o zabrani konkurencije
- Autorska dela koja nastaju u radnom odnosu
 - Poslodavac ima imovinska prava nad delom u okviru svoje delatnosti u periodu od 5 godina (osim ukoliko ne predvidite drugačije)

Odnosi u okviru organizacije

- Internim aktima je preporučljivo regulisati:
 - Kontakt lica za prijavu pronalaska
 - Procedure izveštavanja o pronalascima
 - Nadležnost za odlučivanje o zaštiti
 - Jasan postupak i obaveze svih aktera u postupku zaštite
 - Raspodelu doprinosa među istraživačima
 - Mehanizme rešavanja sporova

Odnosi sa poslovnim partnerima

- Non Disclosure Agreements / Ugovori o poverljivosti - zaključiti čim uđete u poslovni odnos i pregovore ako sa drugom stranom razmenjujete svoje ideje, concepte, skice, crteže itd.
- Ako naručujete određena dela po imate mogućnost da preuzmete što veći opseg prava u pogledu dela / to je stvar pregovora – treba biti mudar obratiti pažnju šta potpisujete + savet stručnjaka.

Svako znanje je bitno

- Znanje može da postane IP i da se dalje iskorišćava ali i znanje koje ne predstavlja predmet zaštite ima značaj i treba se tretirati kao poslovna tajna, ako za to postoje razlozi.
- Pronalazač i kada na treće lice prenese IP zadržava niz znanja koja ne odlaze sa prenosom IP-a:
 - kako je došao do inovacije /šta je kreiralo inovaciju/
 - šta sve ne utiče na inovaciju
- Ova znanja treba čuvati jer su značajna za buduće inovacije

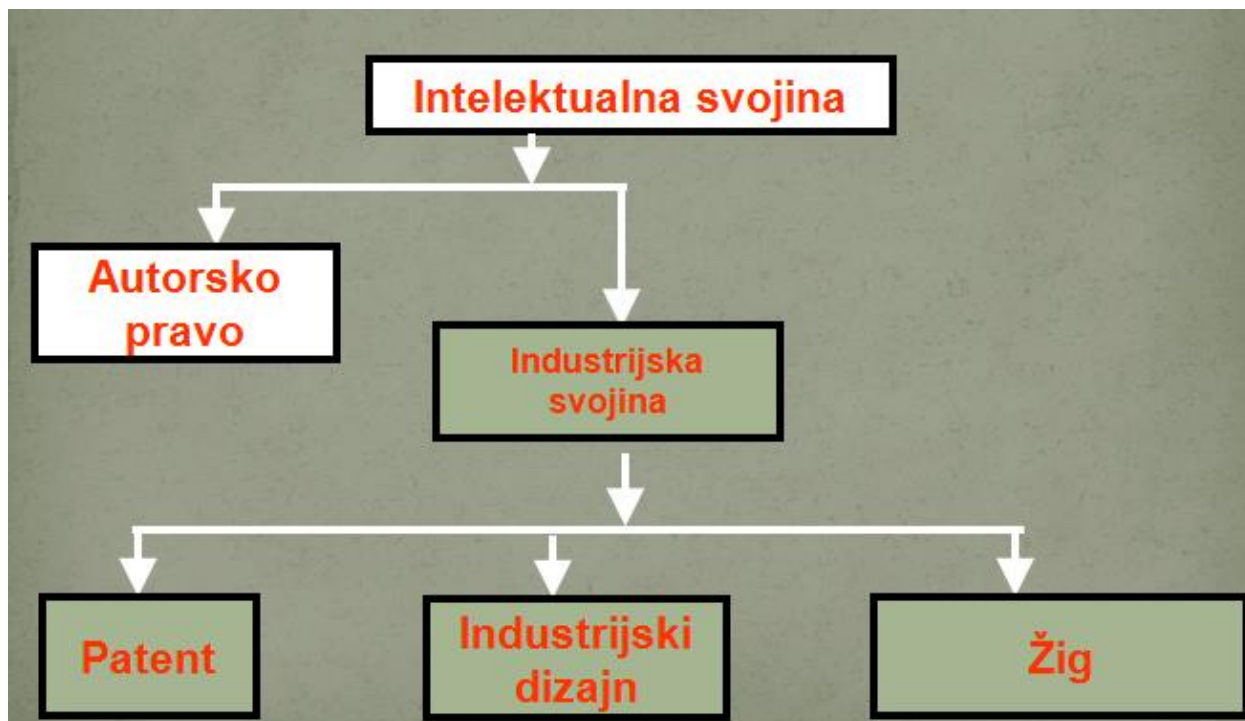
Korisne mere

- Vodite detaljan TRACK o razvoju svake ideje i njene materijalizacije (čuvajte stare fajlove za značajne projekte).
- Jasno obeležite sa “**POSLOVNA TAJNA**” svaki dokument za koji ne želite da dospe do konkurencije ili poslovnih partnera.

Zaštita Intelektualne svojine?

- **Pravni zahtevi na raspolaganju:**
 - Građansko pravna zaštita
 - Krivično pravna zaštita
 - Prekršaji & Privredni prestupi
 - Posebna ovlašćenja za zaštitu intelektualne svojine:
 - Oduzimanje i uništenje predmeta kojima se vrši povreda
 - Zabrana uvoza

ZAŠTITA U ODNOSU NA TREĆA LICA VRSTE INTELJEKTUALNE SVOJINE

Prednosti i mane intelektualne svojine i patentne zaštite

Prednosti:

- Mehanizam pravne zaštite
- Otvaranje mogućnosti za komercijalizaciju (licensing)
- Monopol koji omogućava investicije i izgradnju stabilnog biznis modela

Nedostaci:

- Otkriva otkriće konkurenciji (posle 18 meseci kod patenta)
- Ozbiljna zaštita IP-a zahteva resurse
- Za pravnu zaštitu je kod patenta potrebno sačekati priznanje (4-5 godina)

Alternative:

❖ *Objavlivanje*

- Jeftino
- Štiti od mogućnosti da ostali prisvoje pronalazak (dobijate priznanje autorstva)
- Ograničeno štiti od upotrebe pronalaska od strane trećih lica
- Otkriva inovaciju konkurenciji

❖ **Tajnost (čuvanje tehnologije/inovacije kao poslovne tajne)**

- U startu jeftino ali zahteva resurse tokom vremena
- Ne otkriva pronalazak
- Nema zaštite od kopiranja tehnologije / alternativnog razvoja
- Ograničena zaštita
- „nema ništa skriveno što se neće otkriti, ni tajno što se neće doznati“

❖ **Ne raditi ništa**

- Ne zahteva dodatne resurse
- Ne pruža zaštitu
- Uništava konkurentsku prednost

Upravljanje Intelektualnom svojinom?

- **Strategije**
 - Napad/odbrana
 - Lokalno ili međunarodno tržište
 - Vrsta eksploatacije: licenciranje ili sopstveno iskorišćavanje
- **Komunikacija sa trećim licima**
 - Pripremite ubedljive argumente zašto je vaš IP značajan
 - Obavestite relevantne stakeholdere (investitore, banke, klijente, partnere itd.)
- **Održavanje**
 - Vodite računa o proceduri (rokovi & naknade)
 - Optimizujte svoj IP (oslobodite se onih stvari koje nemaju perspektivu)

Teritorijalno važenje prava intelektualne svojine

- Prava intelektualne svojine imaju važenje isključivo u okviru država/tržišta u okviru kojih je pravo zaštićeno.
- Pravilo je zaštita u svakoj zemlji ali postoje mehanizmi kao Patent Cooperation Treaty koji omogućavaju podnošenje zahteva u većem broju zemalja /max 148/.
- Veći broj zemalja, veći troškovi.

Prenos i iskorišćavanje prava intelektualne svojine

- Moralna prava ne mogu se prenositi.
- Ustupanje imovinskih prava može biti isključivo ili neisključivo.
- Pravo koje sticalac prava ustupa drugima je neisključivo pravo, ako ugovorom nije drukčije određeno.

Ograničenja ustupanja prava intelektualne svojine

- Ustupanje imovinskih prava može biti predmetno, prostorno i vremenski ograničeno.
 - U slučaju predmetnog ograničenja sticalac prava je ovlašćen da vrši jednu ili više određenih radnji iskorišćavanja.
 - U slučaju prostornog ograničenja sticalac prava je ovlašćen da iskorišćava autorsko delo na određenoj teritoriji koja je uža od one na kojoj pravo postoji.
 - U slučaju vremenskog ograničenja sticalac prava je ovlašćen da iskorišćava pravo u određenom vremenu koje je kraće od trajanja autorskog prava za to delo.

AUTORSKO PRAVO

- **Autorsko pravo** predstavlja određena **ovlašćenja autora** u odnosu na njihovo **autorsko delo** koje se pre svega ogleda u isključivom pravu korišćenja ili odobravanja drugima korišćenja svog dela.
- **Imovinska komponenta** autorskog prava se često ustupa trećim licima koja ga mogu najbolje komercijalno iskorišćavati, a ovi plaćaju **naknadu** za ovo korišćenje.
- **Moralna komponenta** autorskog prava se ne može prenositi na treća lica.
- **Autor** ne može biti pravno lice.
- Autor uživa moralna i imovinska prava u pogledu svog autorskog dela **od trenutka nastanka autorskog dela** (registracija nije uslov za nastanak prava).
- **Imovinska prava** autora traju za života autora i 70 godina posle njegove smrti.
- **Moralna prava** autora traju i po prestanku trajanja imovinskih prava autora.

ŽIG

- Žig je **pravo** kojim se **štiti znak** koji u prometu **služi za razlikovanje robe**, odnosno **usluga** jednog fizičkog ili pravnog lica **od iste ili slične robe**, odnosno usluga drugog fizičkog ili pravnog lica.
- Žig se stiče registracijom odnosno momentom upisa priznatog prava u Registar žigova (koji vodi Zavod za IS) .
- Žig prestaje istekom roka od **10 godina** za koji je plaćena propisana taksa, ako se njegovo važenje ne produži.

PATENT

- **Patent** je pravo koje se priznaje za pronalazak iz bilo koje oblasti tehnike, koji je nov, koji ima inventivni nivo i koji je industrijski primenljiv.
- Predmet pronalaska koji se štiti patentom može biti proizvod (kao npr. uređaj, supstanca, kompozicija, biološki materijal) ili postupak (nova metodologija, biznis metod itd.).
- **Patent** nastaje registracijom pred Zavodom za intelektualnu svojinu.
- **Patent** traje 20 godina, računajući od datuma podnošenja prijave.

Patent ovlašćuje titulara da:

- Koristi u proizvodnji zaštićeni pronalazak i stavlja u promet proizvode koji na taj način nastanu;
- Trećim licima zabrani korišćenje prodaju i uvoz proizvoda koji bez ovlašćenja koriste patent;
- Vršiti prenos prava i zaključuje ugovore o licenci;

Tužbom se može zahtevati:

1. utvrđenje postojanja povrede prava;
2. zabrana radnji kojima se povređuje pravo;
3. naknada štete zbog povrede prava;
4. objavljivanje presude o trošku tuženog;
5. oduzimanje ili uništenje, bez bilo kakve naknade, proizvoda koji su nastali ili stečeni povredom prava;
6. oduzimanje ili uništenje, bez bilo kakve naknade, materijala i predmeta (pribor, alat) koji su pretežno upotrebljeni u stvaranju proizvoda kojima se povređuje pravo;
7. davanje podataka o trećim licima koja su učestvovala u povredi prava.

Sadržaj prijave - pitanja na koja morate imati odgovor

- Osnovni podaci (podnosilac prijave, pronalazač, datum podnošenja, vrsta itd.)
- Abstract (kratak opis koji pomaže prilikom pretrage baze sa drugim patentnim prijavama)
- Opis (kratak pregled postojećih tehnologija, problem koji se pronalaskom rešava, objašnjenje kako se pronalazak može upotrebiti)
- Zahtev (precizno definisanje predmeta zaštite)
- Dodaci (ilustracija predmeta zaštite i dodatne informacije)

Šta ne može biti predmet zaštite?

- Pronalasci čija bi komercijalna upotreba bila protivna javnom poretku ili moralu, a naročito:
 1. postupci kloniranja ljudskih bića;
 2. postupci za promenu genetskog identiteta germinativnih ćelija ljudskih bića;
 3. korišćenje ljudskog embriona u industrijske ili komercijalne svrhe;
 4. postupci izmene genetskog identiteta životinja, ako je verovatno da ti postupci izazivaju patnju životinja, bez postizanja značajne medicinske koristi za čoveka ili životinju, kao i životinje koje su rezultat takvih postupaka.

SAVETI

- Konsultujte se kako sa advokatima tako i sa tehničkim stručnjacima;
- Procenite resurse potrebne za registraciju (vreme + novac + energija + rizici);
- Najbitnije je da se osigurate da ne ugrožavate intelektualnu svojinu trećih lica;
- Registrovana prava pružaju kvalitetniju zaštitu i titularu daju najšira i najbolja ovlašćenja;

MEĐUNARODNO POSLOVANJE

PRIMER MEĐUNARODNE KUPOPRODAJE

Osnovni elementi transakcije:

- Kupac
- Prodavac
- Predmet transakcije
- Ukupna vrednost transakcije

Ugovor o prodaji

- Pregovori
- Jezik Ugovora
- Obim Ugovora

Ugovor o prodaji – merodavno pravo

- *Pravo koje se primenjuje na Ugovor?*
- Princip autonomije volje – Strane Ugovora mogu saglasnošću volja utvrditi merodavno pravo
- Pravo koje se primenjuje u odsustvu autonomije volje (Pravila Međunarodnog Privatnog Prava):
 - Pravila utvrđena međunarodnim ugovorima:
 - ▶ Konvencija Ujedinjenih Nacija o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe (CISG)
 - Nacionalno pravo utvrđeno kolizionim pravilima (pravilima o rešavanju sukoba zakona):
 - ▶ Princip najbliže veze - Princip karakteristične činidbe (pravo zemlje sedišta Prodavca, Pružaoca usluga, etc.)

Šta ugovorne strane žele postići izborom merodavnog prava?

- osigurati primenu vlastitog (ili barem neutralnog) prava;
- osigurati primenu prava koje pogoduje zajedničkom interesu stranaka ili interesu jedne od stranaka;
- otkloniti neizvesnost u pogledu merodavnog prava (tokom ispunjavanja ugovora i nakon toga);
- smanjiti troškove informisanja, donošenja odluka i vođenja postupka.

Konvencija Ujedinjenih Nacija o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe (CISG)

- Doneta 1980. godine
- CISG je ratifikovan od preko 80 država:
- CISG se primenjuje na ugovore o prodaji robe sklopljene između strana koje imaju svoja sedišta na teritorijama različitih država:

1) kad su te države države ugovornice; ili

2) kad pravila međunarodnog privatnog prava upućuju na primenu prava jedne države ugovornice.

CISG – polje primene

CISG se **ne** primenjuje na prodaje:

- (a) robe kupljene za ličnu ili porodičnu upotrebu ili za potrebe domaćinstva, izuzev ako prodavac u bilo koje vreme pre ili u trenutku zaključenja ugovora nije znao niti je morao znati da se roba kupuje za takvu upotrebu;
- (b) na javnoj licitaciji;
- (c) u slučaju zaplene ili nekog drugog postupka od strane sudskih vlasti;
- (d) hartija od vrednosti i novca;
- (e) brodova, glisera i vazduhoplova;
- (f) električne energije.

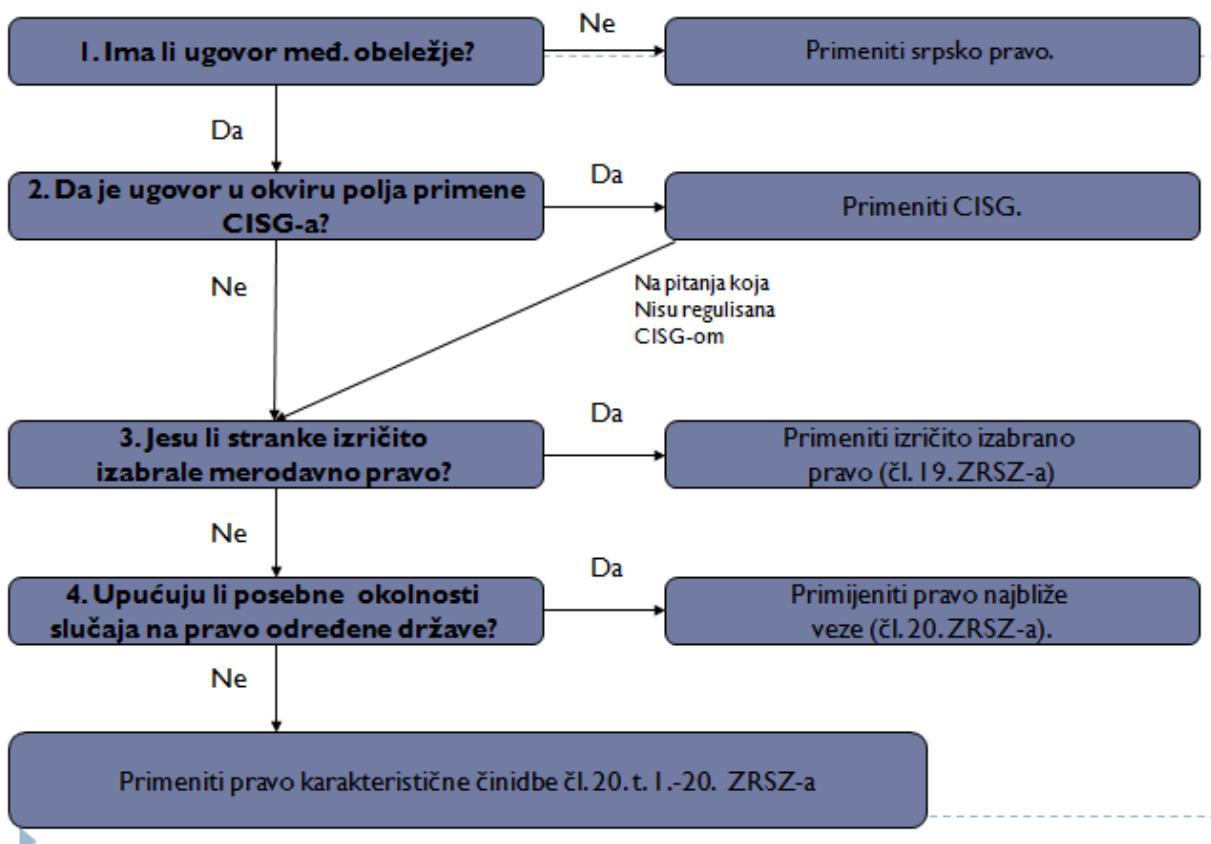
- ▶ Ugovorima o prodaji prema CISG-u **smatraju se i ugovori o isporuci robe koja treba da se izradi ili proizvede**, izuzev ako je strana koja je robu naručila preuzela obavezu da isporuči bitan deo materijala potrebnih za tu izradu ili proizvodnju.
- ▶ CISG se **ne primenjuje** na ugovore u kojima se **pretežni deo obaveza** strane koja isporučuje robu sastoji **u izvršenju nekog rada ili pružanju nekih usluga**.

Koliziona pravila za ugovore

- ▶ Ukoliko strane nisu izabrale merodavno pravo, merodavno je pravo s kojim je ugovor najbliže povezan.
- ▶ Oboriva pretpostavka je da je ugovor najbliže povezan s pravom države sedišta nosioca karakteristične činidbe.
- ▶ Karakteristična činidba je ono što je za taj odnos karakteristično (uz neke izuzetke) - činidba koja predmetnu vrstu ugovora razlikuje od drugih.
- ▶ Za većinu ugovora karakteristična je nenovčana (naturalna) činidba.
npr. činidba prodavca, zajmodavca, izvođača radova

ZAKON O REŠAVANJU SUKOBA ZAKONA SA PROPISIMA DRUGIH ZEMALJA

- ▶ Ako nije izabrano merodavno pravo i ako posebne okolnosti slučaja ne upućuju na drugo pravo, kao merodavno pravo primenjuje se:
 - za ugovor o prodaji pokretnih stvari - pravo mesta gde se u vreme prijema ponude nalazilo prebivalište, odnosno sedište prodavca;
 - za ugovor o delu, odnosno za ugovor o građenju - pravo mesta gde se u vreme prijema ponude nalazilo prebivalište, odnosno sedište poslenika (preduzimača);
 - za ugovor o otpremanju (špediciji) - pravo mesta gde se u vreme prijema ponude nalazilo prebivalište, odnosno sedište otpremnika;
 - za ugovor o prevozu - pravo mesta gde se u vreme prijema ponude nalazilo prebivalište, odnosno sedište prevozioca (vozara)

Način plaćanja kupoprodajne cene

- *U kojoj valuti, kada, kako i gde platiti kupoprodajnu cenu?*
- Poslovanje putem dokumenata – hartija od vrednosti:
 - **Konosman** (Bill of Lading “B/L”) – lice koje poseduje konosman ima pravo da preuzme robu;
 - **Teretnica**
 - **Skladišnica**
- **Akreditiv** (Letter of Credit) je bankarski posao koji se koristi kao instrument plaćanja u međunarodnoj trgovini na osnovu koga banka prodavcu isplaćuje kupoprodajnu cenu po osnovu prezentacije tačno zahtevanih dokumenata odnosno hartija od vrednosti.
- U međunarodnom poslovanju Akreditiv je regulisan Jednoobraznim pravilima i običajima za dokumentarne akreditive (**UCP 600**) koje je pripremila Međunarodna Trgovačka Komora u Parizu.
- UCP 600 se primenjuju ukoliko stranke predvide primenu u samom Ugovoru.

Ukoliko Jubmes i CMB nisu uspostavili saradnju u pogledu izdavanja Akreditiva onda posao mora da se obavio preko treće banke npr. UBS Bank

Transakcija korak po korak

- (1) Petarda i Asian-Swan zaključuju Ugovor o prodaji
- (2) Petarda daje nalog Jubmesu u vezi otvaranja Akreditiva
- (3) Jubmes otvara Akreditiv u CMB
- (4) CMB obaveštava Asian-Swan da je otvoren Akreditiv u njegovu korist
- (5) Asian-Swan predaje Prevozniku robu
- (6) Prevoznik predaje Asian-Swanu Konosman
- (7) Asian-Swan predaje CMB-u Konosman
- (8) CMB proverava da li Konosman ispunjava uslove iz Akreditiva i isplaćuje novac
- (9) CMB šalje Konosman Jubmesu
- (10) Jubmes isplaćuje novac CBM-u
- (11) Jubmes dostavlja Konosman Petardi
- (12) Jubmes zadužuje račun Petarde za iznos isplaćen CBM-u
- (13) Petarda dostavlja Konosman Prevozniku
- (14) Prevoznik predaje robu Petardi

Prevoz, osiguranje i prelazak rizika za slučajnu propast stvari – INCOTERMS

INCOTERMS Klauzule

- Cilj ovih klauzula je jedinstveno tumačenje termina koji se pojavljuju pri prodaji robe a kojima se regulišu obaveze u transportu, prelazak rizika i snošenje troškova između prodavaca i kupaca.
- Međunarodna trgovačka komora (ICC) ih je ustanovila 1936. godine u Parizu a doživeli su revizije 1953, 1967, 1976, 1980, 1990 i 2000 godine.
- INCOTERMS Klauzule važe isključivo ukoliko se strane pozovu na njih u ugovoru.

CIF INCOTERMS

- CIF – cost, insurance, freight – trošak, osiguranje i vozarina uz naznaku mesta odnosno luke odredišta
 - Rizik na robu sa prodavca na kupca prelazi u trenutku ukrcavanja robe na brod
 - Prodavac dužan da:
 - organizuje prevoz do luke destinacije
 - snosi troškove do luke destinacije
 - izvrši izvozno carinjenje
 - Zaključen Ugovor o osiguranju robe
 - Primer: CIF Bar, Montenegro
- Vrlo važno prilikom otvaranja akreditiva

Elementi na koje se mora obratiti pažnja prilikom međunarodne kupoprodaje

- **Carina** – neophodno angažovanje špeditera i savetovanje sa njim pre zaključenja ugovora
- **Porezi** – neophodno angažovanje poreskog savetnika pre zaključenja ugovora kako bi se ustanovile sve dažbine koje moraju da se plate državi
- **Uvozna i izvozna ograničenja** – Kvote – Dozvole

Rešavanje sporova

- Šta u slučaju spora? Gde tužiti?
 - Srbija?
 - Kina?
 - Treća zemlja?
 - U državi koju su strane izabrale za rešavanje spora.
- **U međunarodnoj trgovini pravilo je da se umesto suda ugovara Arbitraža u neutralnoj zemlji.**
- Poznate arbitraže:
 - ICC – Međunarodna Trgovačka Komora – PARIZ
 - LCA – London Court o Arbitration
 - AAA – American Arbitration Association – NYC
 - STA – Spoljno Trgovinska Arbitraža pri Privrednoj Komori Srbije

Arbitražna klauzula

- Spor se rešava pred Arbitražom isključivo ukoliko stranke predvide ovakav način rešavanja sporova Ugovorom.
- Model klauzula BAC-a koju je potrebno uneti u ugovor kako bi se ustanovila nadležnost BAC za rešavanje sporova:

„Svi sporovi koji nastanu iz ovog ugovora ili u vezi s njim konačno se rešavaju arbitražom organizovanom u skladu sa Pravilnikom Beogradskog arbitražnog centra (Beogradska pravila).„

Konvencije o priznanju i izvršenju inostranih arbitražnih odluka

- Poznata i kao Njujorška Konvencija doneta je 1958. godine.
- Ratifikovana od strane 144. Države

Radno pravni odnosi

Da li vas neko može naterati da radite?

- Zabranjen je prinudni rad.
- Seksualno ili ekonomsko iskorišavanje lica koje je u nepovoljnom položaju smatra se prinudnim radom. (USTAV čl. 26)

Rad i Ustav (član 61)

- Svako ima pravo na slobodan izbor rada.
- Svima su, pod jednakim uslovima, dostupna sva radna mesta.
- Svako ima pravo na:
 - ✓ poštovanje dostojanstva svoje ličnosti na radu,
 - ✓ bezbedne i zdrave uslove rada,
 - ✓ potrebnu zaštitu na radu,
 - ✓ ograničeno radno vreme,

- ✓ dnevni i nedeljni odmor,
- ✓ plaćeni godišnji odmor,
- ✓ pravičnu naknadu za rad i na pravnu zaštitu za slučaj prestanka radnog odnosa.

Niko se tih prava ne može odreći.

- Ženama, omladini i invalidima omogućuju se posebna zaštita na radu i posebni uslovi rada, u skladu sa zakonom.

Štrajk (Ustav čl. 61)

- Zaposleni imaju pravo na štrajk, u skladu sa zakonom i kolektivnim ugovorom.
- Pravo na štrajk može biti ograničeno samo zakonom, shodno prirodi ili vrsti delatnosti.

Pravni izvori koji regulišu radni odnos

- Ugovor o radu
- Pravilnik o radu, Pravilnik o sistematizaciji (drugi interni akti poslodavca koje on unilateralno donosi)
- Kolektivni ugovor kod poslodavca
- Granski kolektivni ugovor
- ~~Opšti kolektivni ugovor za Republiku Srbiju~~
- Zakon o radu (i drugi zakoni)
- Ustav

Radni odnos

- Radni odnos je dobrovoljan, pravno regulisan rad koji zaposleni obavlja lično na organizovan način, primajući naknadu za svoj rad.
- **Elementi:**
 - 1) Dobrovoljnost
 - 2) Lična radnopravna funkcionalna veza
 - 3) Plaćenost rada
 - 4) Uključivanje u organizaciju

Da li svaki rad predstavlja radni odnos?

Angažovanje van radnog odnosa:

- Ugovor o delu (poslovi van delatnosti poslodavca)
- Privremeni i povremeni poslovi (do 120 dana)
- Rad na lizing
- Ugovor o stručnom osposobljavanju i usavršavanju
- Samozapošljavanje (preduzetnici)
- Volontiranje

Ko može zasnovati radni odnos?

- Radni odnos može da se zasnjuje sa licem koje ima najmanje 15 godina života i ispunjava druge uslove za rad na određenim poslovima, utvrđene zakonom, odnosno pravilnikom o organizaciji i sistematizaciji poslova (Zakon o radu čl. 24)
- Osobi mlađoj od 18 godina potrebno odobrenje staraoca.
- Posebna ograničenja za strance.

Kako nastaje radni odnos?

- Radni odnos zasniva se ugovorom o radu koji zaključuju zaposleni i poslodavac. (Zakon čl. 30)
- Ugovor o radu zaključuje se pre stupanja zaposlenog na rad, u pisanom obliku a ako poslodavac sa zaposlenim ne zaključi ugovor o radu, smatra se da je zaposleni zasnovao radni odnos na neodređeno vreme danom stupanja na rad. (Zakon čl. 32)

Šta sve podrazumeva zasnivanje radnog odnosa?

- Zaključenje Ugovora o radu
- Overa radne knjižice zaposlenog od strane poslodavca
- Prijava na:
 - **Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje** (<http://www.pio.rs>)
 - **Republički zavod za zdravstveno osiguranje** (<http://www.rzso.rs/>)
 - **Nacionalnu službu za zapošljavanje** (<http://www.nsz.gov.rs/>)

Probni rad (Zakon čl. 36)

- Probni rad može da traje najduže šest meseci.
- Za vreme probnog rada poslodavac i zaposleni mogu da otkazu ugovor o radu sa otkaznim
- rokom koji ne može biti kraći od pet radnih dana.
- Zaposlenom koji za vreme probnog rada nije pokazao odgovarajuće radne i stručne sposobnosti prestaje radni odnos danom isteka roka određenog ugovorom o radu.

Pripravnički rad (Zakon čl. 47)

- Poslodavac može da zasnjuje radni odnos sa licem koje prvi put zasniva radni odnos, u svojstvu pripravnika, za zanimanje za koje je to lice steklo određenu vrstu i stepen stručne spreme, ako je to kao uslov za rad na određenim poslovima utvrđeno zakonom ili pravilnikom.
- Pripravnički staž traje najduže godinu dana, ako zakonom nije drukčije određeno.
- Za vreme pripravničkog staža, pripravnik ima pravo na zaradu i sva druga prava.

Radni odnos na određeno vreme (Zakon čl. 37)

- Radni odnos zasniva se na vreme čije je trajanje unapred određeno kada su u pitanju: sezonski poslovi, rad na određenom projektu, povećanje obima posla koji traje određeno vreme i sl. Za vreme trajanja tih potreba, s tim što tako zasnovan radni odnos neprekidno ili s prekidima ne može trajati duže od 24 meseca.
- Radni odnos na određeno vreme, radi zamene privremeno odsutnog zaposlenog, može se zasnovati do povratka privremeno odsutnog zaposlenog.
- Radni odnos zasnovan na određeno vreme postaje radni odnos na neodređeno vreme, ako zaposleni nastavi da radi najmanje pet radnih dana po isteku roka za koji je zasnovan radni odnos.

Radni odnos na neodređeno vreme

- Ugovor o radu u kome nije utvrđeno vreme na koje se zaključuje smatra se ugovorom o radu na neodređeno vreme.

Da li morate imati zaposlenog?

- Preduzetnik – samozaposleni
- Poslovođa mora biti u radnom odnosu kod Preduzetnika
- DOO može postojati i bez zaposlenog

Ugovor o pravima i obavezama Direktora (Zakon čl. 48)

- ❖ Direktor, odnosno drugi zakonski zastupnik poslodavca (u daljem tekstu: direktor) može da zasniva radni odnos na neodređeno ili određeno vreme.
- ❖ Radni odnos zasniva se ugovorom o radu.
- ❖ Radni odnos na određeno vreme može da traje do isteka roka na koji je izabran direktor, odnosno do njegovog razrešenja.
- ❖ Međusobna prava, obaveze i odgovornosti direktora koji nije zasnovao radni odnos i poslodavca uređuju se ugovorom.
- ❖ Lice koje obavlja poslove direktora iz stava 4 ovog člana ima pravo na naknadu za rad i druga prava, obaveze i odgovornosti u skladu sa ugovorom.
- ❖ Ugovor iz st. 2. i 4. ovog člana sa direktorom zaključuje u ime poslodavca nadležni organ utvrđen zakonom ili opštim aktom poslodavca.

Statusne promene (Zakon čl. 147-151)

- U slučaju statusne promene, odnosno promene poslodavca, u skladu sa zakonom, poslodavac sledbenik preuzima od poslodavca prethodnika opšti akt i sve ugovore o radu koji važe na dan promene poslodavca.
- Poslodavac prethodnik dužan je da o prenošenju ugovora o radu na poslodavca sledbenika pismenim putem obavesti zaposlene čiji se ugovor o radu prenosi.
- **Ako zaposleni odbije prenos ugovora** o radu ili se ne izjasni u roku od pet radnih dana od dana dostavljanja obaveštenja iz stava 1. ovog člana, **poslodavac prethodnik može zaposlenom da otkáže ugovor o radu.**

Izmene ugovora (Zakon čl. 171-174)

- Poslodavac može zaposlenom da ponudi izmenu ugovorenih uslova rada u određenim usko definisanim situacijama (čl. 171)
- Zaposlenom može da prestane radni odnos ako za to postoji opravdan razlog koji se odnosi na potrebe poslodavca ako odbije zaključenje aneksa ugovora.

Klauzula zaštite konkurencije (Zakon čl. 161-162)

- Ugovorom o radu **mogú da se utvrde poslovi koje zaposleni ne može da radi** u svoje ime i za svoj račun, kao i u ime i za račun drugog pravnog ili fizičkog lica, **bez saglasnosti poslodavca** kod koga je u radnom odnosu.
- Zabrana konkurencije može da se utvrdi samo ako postoje uslovi da zaposleni radom kod poslodavca stekne nova, posebno važna tehnološka znanja, širok krug poslovnih partnera ili da dođe do saznanja važnih poslovnih informacija i tajni.
- Utvrđuje se i **teritorijalno važenje** zabrane konkurencije, u zavisnosti od vrste posla na koji se zabrana odnosi.
- Zabrane konkurencije u smislu člana može se ugovoriti u roku koji **ne može da bude duži od dve godine** po prestanku radnog odnosa i to ukoliko se **poslodavac obaveže da će zaposlenom isplatiti novčanu naknadu** u ugovorenoj visini.
- Ako zaposleni prekrši zabranu konkurencije, poslodavac ima pravo da od zaposlenog zahteva naknadu štete.

Relevantna Zakonska regulativa

- Zakon o radu
- Zakon o štrajku
- Zakon o mirnom rešavanju radnih sporova
- Zakon o socijalno-ekonomskom savetu
- Zakon o evidencijama u oblasti rada
- Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu
- Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu
- Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju
- Zakon o zdravstvenom osiguranju

Otkaz ugovora o radu od strane poslodavca

Pravni okvir

- Zakon o radu (čl. 175 - 191)
- Posebni (granski) kolektivni ugovori
- Zakon o državnim službenicima
- Opšti akt poslodavca (Pravilnik o radu / Kolektivni ugovor kod poslodavca)
- Pravilnik o radnoj disciplini
- Ugovor o radu

Načini prestanka radnog odnosa

❖ Radni odnos prestaje (čl. 175 ZOR):

- istekom roka za koji je zasnovan;
- kad zaposleni navršši 65 godina života i najmanje 15 godina staža osiguranja, ako se poslodavac i zaposleni drukčije ne sporazumeju;
- sporazumom između zaposlenog i poslodavca;
- otkazom ugovora o radu od strane poslodavca ili zaposlenog;
- na zahtev roditelja ili staratelja zaposlenog mlađeg od 18 godina života;
- smrću zaposlenog;
- u drugim slučajevima utvrđenim zakonom.

❖ Prestanak radnog odnosa nezavisno od volje zaposlenog i poslodavca (čl. 176 ZOR)

- ako je na način propisan zakonom utvrđeno da je kod zaposlenog došlo do **gubitka radne sposobnosti** - danom dostavljanja pravnosnažnog rešenja o utvrđivanju gubitka radne sposobnosti;
- ako mu je, po odredbama zakona, odnosno pravnosnažnoj odluci suda ili drugog organa, **zabranjeno da obavlja određene poslove**, a ne može da mu se obezbedi obavljanje drugih poslova - danom dostavljanja pravnosnažne odluke;
- ako zbog **izdržavanja kazne zatvora** mora da bude odsutan sa rada **u trajanju dužem od šest meseci** - danom stupanja na izdržavanje kazne;
- ako mu je izrečena **mera bezbednosti, vaspitna ili zaštitna mera u trajanju dužem od šest meseci** i zbog toga mora da bude odsutan sa rada - danom početka primenjivanja te mere;
- u slučaju **prestanka rada poslodavca**, u skladu sa zakonom.

❖ Najčešći načini prestanka radnog odnosa u praksi:

⊙ Sporazumni prestanak radnog odnosa (čl. 177 ZOR)

⊙ Otkaz od strane zaposlenog (čl. 178 ZOR)

⊙ Otkaz od strane poslodavca (čl. 179 – 191 ZOR)

❖ **Otkaz od strane poslodavca - razlozi**

Poslodavac može zaposlenom da otkáže ugovor o radu ako za to postoji **opravdani razlog** koji se odnosi na radnu sposobnost zaposlenog, njegovo ponašanje i potrebe poslodavca:

1. ako zaposleni **ne ostvaruje rezultate rada**, odnosno **nema potrebna znanja i sposobnosti** za obavljanje poslova na kojima radi;
2. ako je zaposleni **pravnosnažno osuđen** za krivično delo na radu ili u vezi sa radom;
3. ako se **zaposleni ne vrati na rad kod poslodavca u roku od 15 dana** od dana isteka roka za neplaćeno odsustvo ili mirovanje radnog odnosa u smislu zakona;
4. ako zaposleni svojom krivicom učini **povredu radne obaveze** utvrđene zakonom, opštim aktom ili ugovorom o radu;
5. ako zaposleni učini **povredu radne discipline** propisanu zakonom ili aktom poslodavca, odnosno ako je njegovo ponašanje takvo da ne može da nastavi rad kod poslodavca;
6. ako zaposleni **odbije zaključenje aneksa ugovora o radu** u smislu člana 171. stav 1. tač. 1) - 4) ovog zakona;
7. ako usled tehnoloških, ekonomskih ili organizacionih promena **prestane potreba za obavljanjem određenog posla ili dođe do smanjenja obima posla**.

❖ **Najčešći razlozi za otkaz od strane poslodavca:**

- **Povreda radne obaveze** (opšti akt poslodavca i ugovor o radu), npr. ne postupa po uputstvima Poslodavca i pretpostavljenih, neblagovremeno, nesavesno ili nemarno izvršava radne obaveze, neopravdano odsustvo sa posla ili neovlašćeno napuštanje radnog mesta tokom radnog vremena itd.;
- **Povreda radne discipline** (zakon i opšti akt poslodavca), npr. korišćenje alkoholnih pića za vreme rada, ili rad pod dejstvom alkohola; fizički ili verbalni konflikti sa drugim zaposlenima, loše i neprimereno ponašanje prema klijentima, drugim zaposlenima itd.;
- **Tehnološki višak** (otpremnina)

❖ **Otkaz od strane poslodavca – razlozi**

Ako zaposleni svojom krivicom učini **povredu radne obaveze** utvrđene zakonom, opštim aktom ili ugovorom o radu:

- 1) ako **nesavesno ili nemarno izvršava radne obaveze**;
- 2) ako **zloupotrebi položaj ili prekorači ovlašćenja**;
- 3) ako **neceľishodno i neodgovorno koristi sredstva rada**;
- 4) ako **ne koristi ili nenamenski koristi obezbeđena sredstva ili opremu za ličnu zaštitu na radu**;
- 5) ako **učini drugu povredu radne obaveze utvrđenu opštim aktom**, odnosno ugovorom o radu.

❖ **Otkaz od strane poslodavca – razlozi**

Ako zaposleni učini **povredu radne discipline** propisanu zakonom ili aktom poslodavca, odnosno ako je njegovo ponašanje takvo da ne može da nastavi rad kod poslodavca:

1. ako **neopravdano odbije da obavlja poslove** i izvršava naloge poslodavca u skladu sa zakonom;
2. ako **ne dostavi potvrdu o privremenoj sprečenosti za rad** u smislu člana 103. ovog zakona;
3. ako **zloupotrebi pravo na odsustvo** zbog privremene sprečenosti za rad;
4. zbog **dolaska na rad pod dejstvom alkohola ili drugih opojnih sredstava**, odnosno upotrebe alkohola ili drugih opojnih sredstava u toku radnog vremena, koje ima ili može da ima uticaj na obavljanje posla;
5. ako njegovo **ponašanje predstavlja radnju izvršenja krivičnog dela** učinjenog na radu i u vezi sa radom, nezavisno od toga da li je protiv zaposlenog pokrenut krivični postupak za krivično delo;
6. ako je **dao netačne podatke koji su bili odlučujući za zasnivanje radnog odnosa**;
7. ako zaposleni koji radi na poslovima sa povećanim rizikom, na kojima je kao poseban uslov za rad utvrđena posebna zdravstvena sposobnost, **odbije da bude podvrgnut oceni zdravstvene sposobnosti**;
8. ako **ne poštuje radnu disciplinu propisanu aktom poslodavca**, odnosno ako je njegovo ponašanje takvo da ne može da nastavi rad kod poslodavca.

❖ **Nije razlog za otkaz (čl. 183):**

- privremena sprečenost za rad **usled bolesti, nesreće na radu ili profesionalnog oboljenja**;
- korišćenje **porodiljskog odsustva**, odsustva sa rada radi nege deteta i odsustva sa rada radi posebne nege deteta;
- odsluženje ili dosluženje **vojnog roka**;
- članstvo u političkoj organizaciji, sindikatu, pol, jezik, nacionalna pripadnost, socijalno poreklo, veroispovest, političko ili drugo uverenje ili neko drugo **lično svojstvo zaposlenog**;
- delovanje u svojstvu **predstavnik zaposlenih**, u skladu sa ovim zakonom;
- **obraćanje zaposlenog sindikatu ili organima nadležnim za zaštitu prava iz radnog odnosa u skladu sa zakonom**, opštim aktom i ugovorom o radu.

❖ **Mere za nepoštovanje radne discipline i povrede radnih obaveza**

- **Poslodavac umesto otkaza može izreći neku od sledećih mera** (član 179a):
 - privremeno udaljenje sa rada bez naknade zarade, u trajanju od jednog do 15 radnih dana;
 - novčanu kaznu u visini do 20% osnovne zarade zaposlenog, u trajanju do tri meseca;
 - opomenu sa najavom otkaza .

Otkaz od strane poslodavca - Zaštita I

Zaštita od otkaza (čl. 187 i 188 ZOR)

- **Poslodavac ne može zaposlenom da otkáže ugovor o radu:**
 - za vreme trudnoće, porodijskog odsustva, odsustva sa rada radi nege deteta i odsustva sa rada radi posebne nege deteta;

Poslodavac ne može da otkáže ugovor o radu, niti na drugi način da stavi u nepovoljan položaj zaposlenog zbog njegovog statusa ili aktivnosti u svojstvu predstavnika zaposlenih, članstva u sindikatu ili učešća u sindikalnim aktivnostima.

Zaštita od otkaza po PKU Zastita II

- Poseban kolektivni ugovor za građevinarstvo i industriju građevinskog materijala Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 15/2012)
- Poseban kolektivni ugovor za delatnost poljoprivrede, prehrambene, duvanske industrije i vodoprivrede Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 11/2011 i 50/2011 - Aneks I)
- Poseban kolektivni ugovor za hemiju i nemetale Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 103/2011)

Radni odnos ne može prestati iz razloga tehnološkog viška bez saglasnosti zaposlenog:

- invalidu rada, koji je invalidnost stekao radom kod poslodavca;
- zaposlenoj sa 30, odnosno zaposlenom sa 35 i više godina staža osiguranja;
- samohranom roditelju sa detetom do sedam godina života i
- roditelju sa detetom sa posebnim potrebama.

Otkaz od strane poslodavca – Postupak

- **Utvrđivanje činjenica**
- **Prikupljanje dokaza** – pisani dokazi, email komunikacija, izjave svedoka (ostalih zaposlenih, nadređenog, klijenata itd.)
- **Pravna kvalifikacija** – koji je to razlog za otkaz i da li je da li je to dovoljno ozbiljan razlog za otkaz? → advokat
- **Upozorenje** (zakonom propisana forma i sadržina) → advokat
- **Izjašnjenje zaposlenog i sindikata** - 8 radnih dana
- **Rešenje o otkazu** (zakonom propisana forma i sadržina) → advokat

Ostala važna pravila:

- ▶ **Postupak dostave** - specijalna pravila, obavezna lična dostava zaposlenom;
- ▶ **Rok zasterelosti** - u roku od 6 meseci od dana saznanja za činjenice koje su osnov za davanje otkaza, odnosno u roku od godinu dana od dana nastupanja činjenica koje su osnov za davanje otkaza, u slučajevima iz člana 179 tačka 1), 2), 3), 5) i 6);
- ▶ **Vraćanje popunjene radne knjižice;**
- ▶ **Odjava sa socijalnog osiguranja** - (u roku do 3 dana);
- ▶ **Obaveza isplate neisplaćenih zarada** - u roku od 30 dana od dana prestanka radnog odnosa;

Otkaz od strane poslodavca – Zaštita zaposlenog

U slučaju kada mu poslodavac otkáže ugovor o radu, zaposleni može da se obrati:

- ▶ **Sudu:** podnese tužbu sudu za poništaj nezakonitog otkaza u roku od 90 dana od dana dostavljanja rešenja o otkazu;
- ▶ **Inspekciji rada:** na zahtev zaposlenog, inspektor može da odloži izvršenje rešenja o otkazu do donošenja pravosnažne odluke suda (naredi poslodavcu da vrati zaposlenog na rad) ako: (i) nađe da je rešenjem o otkazu očigledno povređeno pravo zaposlenog, (ii) zaposleni je podneo tužbu sudu i (iii) zaposleni se obratio inspekciji u roku od 30 dana od dana podnošenja tužbe sudu.

Otkaz od strane poslodavca – Sankcije za nezakonit otkaz

- ▶ **Otkaz je nezakonit** ako nije u skladu sa ZOR tj. ako nije poštovan postupak za otkaz i/ili razlog za otkaz nije bio opravdan ili dovoljno težak.
- ▶ **Sankcije:**
 - Vraćanje zaposlenog na rad na odgovarajući posao + naknada štete u visini izgubljene zarade i drugih primanja koja pripadaju zaposlenom po zakonu, opštem aktu i ugovoru o radu + uplata doprinosa za obavezno socijalno osiguranje;
 - Naknada štete u iznosu od najviše **18 zarada** koje bi zaposleni ostvario da radi, i to zavisno od vremena provedenog u radnom odnosu i godina života zaposlenog, kao i broja izdržavanih članova porodice – ako zaposleni ne zahteva da se vrati na rad;
 - Naknada štete u iznosu od najviše **36 zarada** koje bi zaposleni ostvario da radi – ako poslodavac dokaže da postoje okolnosti koje opravdano ukazuju da nastavak radnog odnosa, uz uvažavanje svih okolnosti i interesa obe strane u sporu, nije moguć);
 - Ako sud u toku postupka utvrdi da je postojao osnov za prestanak radnog odnosa, ali da je poslodavac postupio suprotno odredbama zakona kojima je propisan postupak za prestanak radnog odnosa, sud će odbiti zahtev zaposlenog za vraćanje na rad, a na ime naknade štete dosudiće zaposlenom iznos do **6 zarada** zaposlenog.
 - Odgovornost poslodavca za prekršaj (novčana kazna od 800.000 do 2.000.000. RSD).

Otkaz od strane poslodavca – Zaključak

- DOBAR UGOVOR O RADU I OPŠTI AKT POSLODAVCA → ANGAŽOVATI STRUČNO LICE (PRAVNIK ILI ADVOKAT);
- PRIKUPLJANJE DOKAZA;
- STROGO POŠTOVANJE PROCEDURE ZA OTKAZ;
- POSTUPAK OTKAZA UGOVORA O RADU PO PRAVU RS JE VEOMA KOMPLIKOVAN → ANGAŽOVATI STRUČNO LICE (PRAVNIK ILI ADVOKAT);